

**Yazar Bilgileri
Author(s)**

**Dr. Öğr. Üyesi
Büşra Özudođru**
Trabzon Üniversitesi
İ.İ.S.B. Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü
busracglrr@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4778-8267

Öz

Bu çalışmada muhafazakârlığın ne olduğuna ve Türkiye'de muhafazakâr düşüncenin gelişimine kısaca değinildikten sonra Nurettin Topçu'nun muhafazakârlık fikirlerine yer verilmiştir. Ardından Türk muhafazakâr düşüncesi ile devlet ve demokrasi kavramları arasındaki ilişki, Topçu'nun devlet ve demokrasi kavramlarına bakış açısı çerçevesinden yorumlanmıştır. Buna göre Türkiye'de muhafazakârlığın geçmişinin Tanzimat'a kadar uzanan bir tepkiselliği içerdiğine, özellikle Cumhuriyet yönetimi ve İnkılapçılığına karşı millet iradesi kavramının devlet karşısında konumlandırıldığına dikkat çekilmiştir. Topçu'nun muhafazakâr cepheye getirdiği öneriler ve eleştiriler, bu fikrin siyaset ve düşünce alanında durduğu konumun belirginleşmesinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Muhafazakârlar, devlet ile geçmişte barışık ve kutsallık atfederken, Kemalist devlet anlayışına karşı bir duruş sergilemiş, ancak değişen şartlarla birlikte muhafazakârlar da devlet ile barışmışlardır. Topçu, devleti hâkimiyet ve ahlak kavramlarıyla özdeşleştirerek tanımlamış, devlete ve vatandaşlara ödevler yüklemiştir. Demokrasi kavramının ise, çıkmazlarına dikkat çekmiş ve adil bir yönetimin mesuliyet duygusu yüklenilerek, ahlak ilkeleriyle yoğrulmuş bir yönetim ile olacağını vurgulamıştır.

Abstract

In this study, after briefly mentioning what conservatism is and the development of conservative thought in Turkey, Nurettin Topçu's ideas on conservatism are included. Then, the relationship between Turkish Conservative thought and the concepts of state and democracy was interpreted from Topçu's perspective on the concepts of state and democracy. Accordingly, it has been pointed out that the history of conservatism in Turkey includes a reactivity that goes back to the Tanzimat, and that the concept of the will of the nation is positioned against the state, especially against the Republican administration and Revolutionism. Topçu's suggestions and criticisms to the conservative front had a significant impact on the position of this idea in the field of politics and thought. While the conservatives were at peace with the state in the past and ascribed sanctity, they took a stance against the Kemalist state understanding, but with the changing conditions, the conservatives also made peace with the state. Topçu defined the state by identifying it with the concepts of domination and morality, and assigned duties to the state and citizens. On the other hand, he drew attention to the deadlocks of the concept of democracy and emphasized that a fair administration would be based on a sense of responsibility and a government that was kneaded with moral principles.

**Makale Tarihleri
History of Article**

Geliş Tarihi /Received
03.11.2022

Kabul Tarihi/Accepted
01.12.2022

Anahtar Kelimeler / Keywords

Muhafazakârlık / Conservatism
Devlet / State
Demokrasi / Democracy
Nurettin Topçu / Nuretin Topçu

Makale beyanı

Çalışma, özgün bir makaledir.

Teşekkür, Çıkar Çatışması ve Katkı Oranı Beyanı

Statement of Acknowledgment, Conflict of Interest and Contribution Rate

- Çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Atf / Citation

Özudođru, B. (2022). Türk Muhafazakârlığında Devlet ve Demokrasi Kavramlarının Nurettin Topçu Fikriyatından Değerlendirilmesi. *Olgu Sosyoloji Dergisi*, 1(1), ss. 78-83.

DOI

Dergimiz henüz DOI hizmeti vermemektedir.
Our journal does not yet provide DOI services.

1. Giriş

Türkiye’de muhafazakârlık kökeni Osmanlı modernleşmesine tepki ile ortaya çıkmış, ancak daha çok Cumhuriyet ile birlikte artan kapitalizm ve değişen değerlere karşı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Nurettin Topçu’nun, Cumhuriyet ile birlikte kurulmaya çalışılan pozitivist düzene, inkılaplara ve Batı taklitçiliğine karşı çıkmış bir düşünür olarak, muhafazakâr cepheye yakın durduğunu söyleyebiliriz. Ancak muhafazakârlığın ne olduğu ve olması gerektiği konusunda muhafazakârlara hocalık yaparak yol göstermeye çalıştığı da açıktır. Hareket dergisi, Dergâh dergisi, Türk Düşünce Dergisi gibi dergiler muhafazakâr fikirlerin yeşerip serpildiği dergiler olarak anılmıştır. Öte yandan, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Peyami Safa ile enine boyuna ele alınan muhafazakâr fikriyat Ali Fuad Başgil ile laiklik formülasyonunu oluşturup Nurettin Topçu ile felsefi içeriğini çeşitlendirmiştir (Özder, 2006: 58).

Nurettin Topçu’nun Türk muhafazakâr düşünce sistemine katkıları bu makalenin sınırlarını aşmaktadır. O, çalışmalarında ahlâk, irade, rönesans, siyaset, eğitim (maarif davası), din, devlet, demokrasi vb. kavramlar üzerinde durmuş ve yeni bir medeniyet tasavvuru hayali gütmüştür. Bu çalışma çerçevesinde devlet ve demokrasi fikirleri üzerinden Türkiye’de muhafazakâr düşünceye getirdiği katkılar ve Ondaki devlet-demokrasi fikrinin eleştirel ve kabul gören yanları değerlendirilerek muhafazakâr düşünce açısından bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Nurettin Topçu 1909-1975 yılları arasında yaşamış ve yaşadığı dönem itibariyle hem Osmanlı’nın değerlerini hem de Batılı değerleri bilerek yetişmiş bir şahsiyettir. Topçu, 1928-1934 yılları arasında Fransa’da bulunmuştur. Sorbonne’da lisans eğitimi ve doktora çalışmasını yapmıştır.

“Sorbonne’da öğrencilik yaptığı sıralarda felsefe derslerinin yanında ahlâk, sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi ve estetik dersleri de alan Topçu’nun fikri olgunlaşmasına en büyük etkileri Louis Massignon ve hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel yapmıştır. Onun doktora tezi olan ve İsyah Ahlâkı adıyla Türkçe’ye tercüme edilen Conformisme et Revolte, aksiyon felsefesi çerçevesinde düşünülmüş bir ahlâk görüşü sunmakta ve bir sosyolojizm eleştirisi yapmaktadır” (Gündoğan, 2002: 145).

Türkiye’ye döndükten sonra etkisi altında kaldığı hareket felsefesinden dolayı, 39-82 yılları arasında Hareket dergisini çıkarmıştır. Topçu’nun asıl meselesi merkeze aldığı hareket felsefesi ile birlikte, ahlâk görüşü ortaya koymak ve dönemin Türk toplum yapısını bu düşünce çerçevesinde tahlil ederek çözümler geliştirmektir. Nitekim bu meselesi ve derdinden dolayı, özgün bir şahsiyet olarak Türk düşünce tarihinde yer edinmiş ve özellikle muhafazakârlığa getirdiği eleştirel katkılarından dolayı, bir örnek şahsiyet olma özelliğini de kazanmıştır. Topçu’nun fikirlerinde eklektik bir düşünce yapısının olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada Türkiye’de muhafazakârlığın nasıl kavramsallaştırıldığı ve muhafazakâr düşüncenin devlet, demokrasi kavramlarıyla bağı Nurettin Topçu’nun fikirleri üzerinden incelenmeye çalışılmıştır.

79

2. Türkiye’de Muhafazakâr Düşünceye Nurettin Topçu’nun Katkısı

Muhafazakârlık (conservatism) kavramının sözlük anlamı “korumak ya da olduğu gibi muhafaza etmek” anlamlarını taşımaktadır (Marshall, 1999). Muhafazakârlık, değişim sürecine karşı bir direnç olarak algılanmakla birlikte, tarihsel süreçte ilkeleri şekillenmiş ve belirli ölçüde sistematize edilmiş siyasal bir kavramdır (Özder, 2006: 20). Nitekim yeni-muhafazakârlık kavramı da yaşanan toplumsal değişime karşı, kavramın kendisinde de bir takım revizeler olduğunun kanıtıdır.

Muhafazakârlık Fransız Devrimi ve beraberinde ortaya çıkardığı sarsıcı etkilere karşı düşünceyle gelişmiş bir kavramdır. Devrimin Avrupa’daki siyasal, kültürel ve sosyo-ekonomik düzeni alaşağı etmesi ve büyük değişimlere yol açması, “eski düzen” in devam etmesini isteyen bir kesimin varlığını doğurmuştur. Diyebiliriz ki, muhafazakârlık kavramı, modern dönemde modern fikirlere ve toplumsal değişimlere karşı ortaya çıkmıştır. Edmund Burke (İngiliz düşünür ve parlamenter), o dönem devrime karşı ortaya çıkan tepkilerin sözcülüğünü yaparak, muhafazakâr düşüncenin gelişiminde etkili olmuştur. Burke’a göre, toplumsal yaşam sadece insanın rasyonel aktivitesi ile yürümez; hissiyatlar, alışkanlıklar, duygusal bağlılıklar, sözleşmeler ve gelenekler gibi unsurlar daha baskındırlar. Ani ve şiddetli rasyonalizm, iyi kurumların çözülmesini sağlayarak tarihsel sürekliliğe darbe vuracaktır (Özder, 2006: 22).

Muhafazakârlar, toplumu hem sürekliliği olan hem de karmaşık bir organizma olarak tasavvur eder. Onlara göre değişim yavaş ve kademe kademedir. Bu sebeple modernleşmenin getirdiği, geleneğin ve eskiye ait olanın deyim yerindeyse tarihin çöp kutusuna atılmasıyla ortaya koymayı hedeflediği yeni düzen anlayışı, geleneklere, insanın tarihsel bagajına bağlı olan ve onu korumaya çalışan muhafazakâr düşüncede eleştirilene neden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen toplumsal ve siyasal dönüşümler devlet ve toplum düşüncesinin de dönüşmesine yol açmıştır. Muhafazakârlık bu noktada liberalizme yaklaşmış ve liberal muhafazakârlık olarak yeni bir söylem geliştirmiştir. Doğan bu noktada Giddens’a atıf yaparak, Avrupa’da eski muhafazakârlık ile yeni muhafazakârlık arasındaki farkı şöyle açıklamıştır:

“Giddens’e göre Avrupa’daki eski muhafazakârlıkla yeni muhafazakârlık arasındaki temel farklardan biri, eski muhafazakârlığın kapitalizme toplumsal dayanışmayı bozduğu gerekçesiyle düşman bir tavır takınmasına rağmen, yeni muhafazakârlığın, ailenin ve toplumun doğasıyla ilgili anlayışların değişmesinden dolayı, kapitalizmi ve modern dünyayı içselleştirmesidir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı sonrası liberalizm ve muhafazakârlığın kaynaşmasıyla oluşan liberal muhafazakârlık bireysel özgürlükleri, demokrasiyi ve piyasa ekonomisini benimsemiştir” (Doğan, 2011: 216/7).

Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte devlet fikri, vatandaş fikrinin önünde tutulmuş, milletin iradesine sınırsız bir güç tanınmaması öngörülerek, hâkim devlet ve vatandaşlık anlayışında, vatandaş devletin vesayeti ve velâyeti altında görülmüştür (Bora, 2003: 29-30). Cumhuriyetin kurmaya çalıştığı modern seküler toplum ve modern devlet anlayışı inşası, bunun karşısında konumlanan bir kesimi doğurmuştur. Bu inşa süreci halkın mukaddes olarak bildiği tarihten koparılmasına yol açan düzenlemeler olarak nitelendirilmiş; neticede modern düşünce ve akla, onun getirdiği değerlere, ürettiği politika ve devlet anlayışına, ortaya koyduğu inkılaplara karşı duran ve sonuç itibarıyla Türkiye’de Kemalist düşünce ile gerginlik yaşayan bir muhafazakâr cephenin vücut bulmasıyla sonuçlanmıştır. Nurettin Topçu, bu dönemi etkileriyle birlikte yaşayan biri olarak, ortaya bazen bir gecede konan inkılapları ve milletin pasif bırakılmasını “İnkılâp yapıldı artık kımıldama yok, başka fikir, başka hareket yasak. Dünya işleri bitti, artık kimse düşünmeyecek. Düşünüldü, söylendi, yapıldı. Bundan sonra yalnız itaat!” İşte ruhlarımıza süngülü nöbetçi dikmek isteyen davanın gerçek tercümesi budur” şeklinde yorumlamıştır (Topçu, 2012: 203). Yaşananlar sebebiyle Türkiye’de muhafazakârların Cumhuriyet sonrası devletle aralarındaki bağ bozulmuş, devlete atfedilen yücelik yerini millet iradesini önemsemediği düşünülen bir düşünceye bırakmıştır.

Topçu, Tanzimat’tan bu yana yapılan uygulamaları, milleti köklerinden koparma çabası olarak nitelendirmiş ve bu tavrı, Türk muhafazakârlığının gerek siyaset gerekse düşünce alanını şekillendirmede etkili olmuştur. Ancak Topçu, Türkiye’deki muhafazakârlığın geldiği son durumu İslami şekilcilik ve Batı taklitçiliği sebebiyle eleştirmekte, kendi köklerinden beslenemeyen ve yaşanan değişimler karşısında da her alanda ahlak erozyonuna uğrayan bir kesim olarak görmektedir (Akın & Meşe, 2013: 142). Ayrıca Topçu’ya göre muhafazakârlık bu ülkede, gericiliğin sembolü olarak görülmüş; inkılapçılar hayatı, muhafazakârlar ise ölümü temsil etmiştir. Bu durumun üzüntü verici bir durum olduğunu belirten Topçu, muhafazakâr kesimin de kendilerine yapılan bu ithamları haklı çıkarmalarını eleştirerek, özellikle İslami hayatta yaşanacak bir reforma dikkat çekmiştir (Topçu, 2013: 180). O, muhafazakârların kendi kimliğini ve köklerini koruması gerektiğini, her alanda yaşanacak başarının “rönesans” ile mümkün olduğunu savunarak, hem tutucu muhafazakârlığa hem de Batı taklitçisi muhafazakârlığa karşı çıkmıştır. “Yıkılışımızın sebebi benliğimizden kaçarak, Batı’nın taklitçiliğine sığınma sevdamızdır” (Topçu, 2017a: 22) ifadesi Topçu’nun muhafazakâr kesime hem bir iğnelemesi hem de sitemkâr bir uyarısıdır. Toplumda, geçişin, sırf geçmiş diye kör bir şekilde savunulmasını ve bu sebeple yeni olan her şeye karşı gelinmesini eleştirerek, önemli olanın kaynağı kendi köklerinden beslenen, yeni atılımlar yaratacak olan bir değişim olduğunu vurgulamış ve rönesansın yalnızca Batı’da yaşanmış bir tecrübe olmayacağını, taklitçilikten uzak kendi içimizde bir değişim yaşamamız gerektiğini belirtmiştir (Topçu, 2013: 83-84).

Diğer yandan muhafazakârlık kavramının görüldüğü alanın sadece din sahası olmadığına, milliyet sahasında da muhafazakârlığın olduğuna dikkat çeken Topçu, muhafazakârlık ile milliyetçiliği buluşturmuştur. Ona göre "milliyette muhafazakârlık, millet hayatını kurmuş olan kaynakların feyzinin muhafazası demektir" (Topçu, 2013: 181). Dolayısıyla, muhafazakâr düşüncede ihya edilmesini istediği kavramlardan biri İslami hayat iken, bir diğeri de millet kavramıdır. Bunların dışında, devlet kavramı da Topçu’da ihya edilmesi ve ahlâk ile bütünleştirilmesi gereken bir diğer kavramdır.

80

3. Nurettin Topçu’da Devlet ve Demokrasi Fikri

Muhafazakâr düşünce gerek Kıta Avrupası’nda gerekse Türkiye’de bir takım değişimler yaşamıştır. 18. yy.’ın sonlarına doğru düşüncede bir takım restorasyonlar gerçekleşmiş, dönemin şartlarından dolayı milliyetçilik kavramıyla barışan muhafazakâr ideoloji, devletle de barışmıştır. Dolayısıyla milliyetçiliğin muhafazakârlığa eklenmesiyle birlikte, devlet kavramı millet kavramının cisimleşmiş hali olarak kabul görüp, fikren bir kutsiyet kazanmıştır. Kimi zaman, bu fikrin faşist bir görüntü aldığına da şahit olunmuş, Hitler Almanyası aşırı muhafazakârlığın faşizme dönüşmesine örnek olmuştur. Türkiye’de de tarihsel sürecine bakıldığında muhafazakârlığın millet, vatan, devlet kavramlarıyla yoğrulmuş; bunların yanı sıra İslami değer ve ilkelerin korunması amacını güden bir siyasal ve düşünsel ideoloji olduğunu görmekteyiz. Türkiye’de muhafazakârların, devlet ile barışması ise, DP’den ANAP’a doğru uzanan süreçte başlamış, özellikle Ak Parti döneminde ise kendisini daha çok belli etmiştir. Millet kavramını öne çıkaran bir devlet anlayışını yücelten muhafazakârlar, Kemalist devlet anlayışının karşısında konumlanmışlardır. Ak Parti’nin "Yeter! Söz milletindir" sloganı, devletin millete hizmet etmesi gerektiği anlayışına sahip olduğu şeklinde yorumlanmış ve muhafazakâr kesimde karşılık bulmuştur. Bu süreç muhafazakâr kesimin devlet fikri ile barıştığı süreç olarak değerlendirilebilir. Nurettin Topçu da bu noktada, muhafazakâr düşüncenin, Kemalist devlet anlayışı dışında, devlet fikriyle tarihsel süreçte barışık olduğunu, devletin ve milletin birbiriyle iç içe olduğunu ve olması gerektiğini savunmaktadır. Fakat günümüzde özellikle 80’lerden sonra muhafazakârların kapitalizme eklenmesi durumu, Topçu’nun dünyasından baktığımızda sert eleştirilecek bir durumdur. Nitekim günümüzde gerek muhafazakâr kesim gerekse bu kesimin siyasetteki temsilcileri tarafında kapitalist politikalar benimsenmiş ve Topçu’nun bahsettiği, kendi köklerinden ve mirasından beslenen ve taklitçilikten uzak muhafazakârlık anlayışının eleştirildiği bir durum ortaya çıkmıştır.

Nurettin Topçu’da devlet anlayışı ise, ahlâk, hâkimiyet ve vatan kavramlarıyla sıkı bir ilişki içindedir:

"Devlet, muayyen Topraklar üzerinde hâkimiyetle yaşayan insanların meydana getirdiği manevi birliktir. Millet varlığının ruhu demektir. Millet iradesinin gözüktüğü yerdir. Kendi başına yalnız vatan bir ceset, cansız bir vücut sayılırsa millet onun hayatı, devlet ise ruhu sayılmalıdır. Devlet milletin şuurudur" (Topçu, 2012: 49).

Nurettin Topçu’nun devlet anlayışının temelinde ahlâk yatmaktadır. Ahlâk ise kaynağını dinden alır. Topçu’ya göre devlet idarecilerinde mesuliyet duygusu olmalıdır. Mesuliyet kavramına atfettiği önem onun ancak manevi değerlerle kazanılabileceğini düşünmesindedir. Bir anlamda Topçu, devletin temelini ahlâka dayandırmaktadır. Onun

devlet tasavvuru son muhasebede kaynağını aşkın iradeden alan kutsal ilkelere ve misyonlardan beslenmektedir. Milleti, devlet tasavvuru içinde değerlendiren Topçu için, bir toplumun tek başına varlığı onların millet olması için yeterli değildir. Bunun için o toplumun kendi varoluşunu ilahi ve ahlaki ilkelere göre düzenleyebilmesi gereklidir (Öğün,1992:168). Devlet, milletin şuurudur. Dolayısıyla devletçi bir anlayışa sahiptir. Devleti hâkimiyet kuran (otorite sahibi) bir varlık olarak gören Topçu, otoritenin olmadığı yerde devletin olmayacağını, itaatin mutlak olduğu yerde devletin daha kuvvetli olacağını savunur. Ancak buradaki otoriter devlet, tepeden inme inkılaplar yapan, ceberrut, vurduğunu öldüren ve milletin iradesini hiçe sayan devlet değildir. "Her devirde en iyi devlet, en yüksek otoriteye sahip devlettir. Otorite zulüm olunca Neron'da, ilahi olunca Yavuz Selim'de gözükmemektedir" (Topçu, 2012: s. 56). Esasında zaten muhafazakâr düşüncede otorite kavramı, dinde de devlette de yer bulan temel kavramlardan biridir. Otorite bir güven ve meşruiyet kaynağıdır. Topçu da millettten aldığı iradeyi, mesuliyet duygusu içerisinde Allah'ın adaletini bu dünyada tesis etmeye çalışan otoriter bir devlet anlayışına sahiptir.

Devlette hâkimiyet iki şekilde kendini gösterir; dışa karşı ve içte. Dışa karşı hâkimiyet başka devletlere karşı kendisini idare etmek, hür ve bağımsız olmaktır. İçte hâkimiyet ise vatan içinde düzeni sağlamak, millette güvenliği yaşatmaktır. Dolayısıyla Topçu'nun fikirlerinde düzenin çöğnendiği yerde devlet yok olmaktadır. Devlette hâkimiyetin oluşabilmesi için devletin bölünmez ve sürekli olması lazımdır (Topçu, 2017b: 215). Devlet gücünü ön plana çıkaran bir anlayışla Topçu, devletin ululuğunun anlaşılmasının, onun sınırları ve ihracat rakamları ile ölçülmeyeceğini; dağda ve şehirlerde kanunları yürüten zabıta ve emniyet teşkilatının gücünde görülebileceğini belirtir. Fakat bu gücün zulüm adına yapılması durumunda ise devletin yıkılmaya mahkûm olduğuna vurgu yapar (Topçu, 2012). Dolayısıyla Topçu, gücün ve kuvvetin zorbalıkla eş değer olmadığını, ama kudretli duruşun bir devleti daha da ulaştıracağına inanan bir bakış açısı sergiler.

Topçu ahlâki bir varlık olarak gördüğü devlete bir takım ödevler yükler. İlk ödev vatandaşların haklarının korunmasıdır. Devletin asıl ahlâki ödevi ise millet içinde yüksek ve evrensel değerlerin, ferdi değerlere zaferini sağlamaktır. Devletin bir diğer ödevi ise vatandaşlara ödevlerini yüklemektir. Topçu'ya göre vatandaşların yerine getirmesi gereken ödev haktan önce gelir. Üzerine düşen sorumlulukları yerine getiren vatandaş buna karşılık haklarını isteyebilir. Vatandaşın ilk ödevi ise kanunlara saygı göstermektir. Kanunların hiçe sayıldığı yerde devlet yoktur. Bir diğer ödev ise memleket hizmetlerini hakkıyla yerine getirmektir. Devlet, ödevini yerine getiren vatandaşa hürriyet ve eşitlik haklarını teslim eder (Topçu, 2017b: 216). Doğan'a göre Topçu devletle ilgili düşüncelerinde diğer muhafazakârlara göre farklılık gösterir. Devleti, başlı başına dokunulmaz bir paye olarak görmek yerine millet iradesinden aldığı güçle "ferdi vicdanların üstüne ilahî bir kubbe gibi gerilecek" ilahi ve mistik bir kavram olarak tasavvur eder (Doğan, 2011: 223). Topçu'nun devlet anlayışında fazilet temel bir düsturdur. Millettten alınan irade ile devlete bir sınırlama çekildiği gibi, kullanılacak iradenin de "gayelerin gayesi olan Allah için kullanmak" üzere olması gerektiği, böyle olmayan bir devletin daima yıkılmaya mahkûm olduğu vurgulanmıştır.

Nurettin Topçu demokrasi konusu üzerinde de kapsamlı bir tahlilde bulunmuştur. Ona göre demokrasi hâkimiyetin bütün millete yayılması ve devlet idaresinin milletin her ferdi tarafından kullanılmasıdır (Topçu, 2012: 61). Topçu, demokrasinin olumlu kazanımlarına dikkat çekerek; bütün fertlerin mesuliyet kazandığı, otoritenin cemiyete yayıldığı, devlet iradesinin cemiyetin her ferdi tarafından kullanıldığı, uzun bir tarih içinde zulüm yapan hükümdarın zulmünden korunmayı en fazla teminat altına alan rejim olduğunu belirtir (Ünal, 2010: 480). Topçu için demokrasi ahlâki bir rejim olabilir, ancak bunun için demokrasiyi kullanan insanların fazilet ve ahlâki olgunluk kazanmış olmaları gerekir. Vatandaşlar kendilerine verilen hakları ödev haline getirmezlerse o zaman ahlâki yıkım, devletin yıkımını hazırlar. Demokraside ahlâk olmazsa istismar olur ve devletin sürekliliği bir hayal olur. İyi bir demokraside vatandaşlar idare edildikleri yerde kanunlara saygıyı ibadet haline getirmelidirler. Topçu'ya göre ahlâkla yoğrulan bir demokraside vatandaşlar, şahsi menfaat ve duygularını bir tarafa bırakır, sadece vatanın selameti ve bunun için de mutlak adaleti yaşıtan hâkimiyetin tam olmasına çalışır. Devlet ahlâki da ancak bu yolla gerçekleşir (Topçu, 2017b: 218).

Nurettin Topçu, demokrasiye eleştiriler de getirir. İlim fikrini önemseyen Topçu'da ilim erbabının, geniş halk kitlelerinden farklı olduğu görüşü hâkimdir. Demokrasinin bu yolla azınlıkların sömürsününün bir başka yolu olabileceği tehlikesinin karşısında durmuştur. Batı hayranlığına da eleştiriler getiren Topçu'ya göre, Batı kökenli bir kavram olarak demokrasinin ülkemizde adeta bir "amentü" olarak kabul edilmesini eleştirir ve bu durumunun bizleri milli benliğimizden uzaklaştıracak bir körlüğe götürebileceğini savunur. Dolayısıyla Topçu için demokrasi mutlak surette iyi olarak kabul edilen bir kavram değildir. Ona göre önemli olan onu kullananların ruh ve ahlâk yapısıdır. Bunlar olmaz ise demokraside diğer rejimler gibi olumsuzlukları ve felaketleri getirebilir. Nurettin Topçu demokrasinin çıkmazlarını ve kötülüklerini de kaleme aldığı yazılarında demokrasiyi tehdit eden unsurların başında büyük sermayeyi ve basını görmektedir (Topçu, 2012: 17). Topçu'ya göre demokrasi bir geçiş rejimidir, değişen dünyaya daha uygun idare biçimi bulununcaya kadar varlığını sürdürmeye devam edecektir. Ancak, demokraside halkın kendi kendini yönetmesi ve oyların eşit olması konusunu sert bir dille eleştirmektedir. Bu noktada elitist bir bakış açısına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ona göre, toplumda âlimden çok cahiller bulunduğu için çoğunluğun oyuyla seçilenler nefislerine düşkün kişiler olacak ve toplum içinde ahlâk düşkünlüğü, haksızlık ve kötülükler kendini gösterecektir. Bu sebeple demokraside tam eşitliğin sağlanmasını doğru bulmamakta, ruhi anlamda ahlâki eşitliğin daha önemli olduğunu, bu sebeple belli bir zümrenin fikirlerinin ve oylarının da daha değerli olacağını vurgulamaktadır (Topçu, 2012: 30).

Demokrasiyi bekleyen en büyük tehlikelerden biri de kurumsallaşmış bir tahakkümü ortaya çıkarabileceğidir. Modern dönemde kapitalist sistemin, iş bölümünü doğurmasıyla birlikte kuvvetli ve zayıf sınıf ayrımı belirginleşmiş, bu da tahakkümü artırmıştır. Bu durum modern dünyada toplumsal sözleşmenin bir sonucudur. Oysa Topçu'nun fikirlerine göre esas olan iş bölümünde, işi ehline bırakmaktır. Fertlerin zümreleşmesine yol açan komünist sistemi, ferdi

zümrelere esir hale getirdiği gerekçesiyle eleştiren Topçu, bu durumun hürriyeti yok ettiğini savunmuştur. Burada dikkatleri çeken husus, Topçu'nun nezdinde birey iradesini yok sayan bir sözleşmenin kapitalist, komünist yahut demokratik olması fark etmeksizin benimsenmediğidir. Çünkü Topçu'ya göre tek yanlı gerçekleşen bir sözleşme eşitliğe aykırı olacak ve zaman içerisinde kurumsallaşmış bir tahakkümü ortaya çıkaracaktır. Demokratik rejimlerde de bu tehlikeyi gören Topçu, doğru bir yönetimi ahlâk ve hâkimiyetin bir arada olduğu yönetim olarak tanımlamaktadır.

4. Sonuç

Türkiye'de muhafazakâr düşünce Tanzimat dönemi yenilikleri ve Batılı fikirlere eleştiri ile birlikte doğmuş, Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte ise kendisini daha çok belli etmiştir. Tarihsel geçmişi, gelenekleri ve kültürel değerleri koruma anlayışı güden muhafazakârlık, Türkiye'de Cumhuriyetin ortaya koymaya çalıştığı seküler akla ve yeni tarih anlayışına karşı çıkmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de muhafazakârlık, Kemalist devlet yönetimi ve İnkılapçılığın karşısında millet iradesini öne çıkaran bir tutum sergilemiştir. Nurettin Topçu'nun konumu bu noktada muhafazakâr konuma yakındır. Önerileri ve uyarıları ile bir medeniyet eleştirisi yapan Topçu'nun özgün ve eklektik fikirleri, muhafazakâr kesimin düşünce dünyasını etkilemiş, Türk düşünce tarihinde yer edinen ender şahsiyetlerden biri olmasını sağlamıştır. Topçu muhafazakâr kesimi, kendi damarlarından beslenmediği, İslami şekilcilik ve Batı taklitçiliği yaptığı ve milli, dini ve kültürel unsurları muhafaza etme refleksi konusunda zayıf düştükleri gerekçesiyle de eleştirmiştir. Ona göre, milletin tarihinin yüceliği ve ruhu bugün zayıf düşmüş, Batı sevdası muhafazakâr kesimde ahlâk düşüklüğü ve yozlaşmaya neden olmuştur. Bundan kurtulmanın yolunu kendi köklerine dönerek harekete geçirecek bir değişim olan "rönesansta" bulmuştur. Ona göre bu milletin, eskiye körü körüne bağlanıp kalan veya Batı taklitçiliği altında savrulup giden durumu, rönesans ile değiştirilmelidir.

Muhafazakâr düşüncede devlet fikri, geçmişte kutsallığın, yüceliğin simgesi iken, bu durum Cumhuriyet ile birlikte kökten değişmiştir. Devlet fikriyle barışılması ise DP'den ANAP'a kadarki süreçte kendini göstermiş, özellikle millet iradesini ve millete hizmet etme söylemlerini ön plana çıkaran AK Parti ile daha da belirginleşmiştir. Bunda ayrıca, muhafazakârların kapitalizm ile barışmasının da büyük payı bulunmaktadır. Topçu devlet kavramının nasıl olması gerektiği üzerine ele aldığı yazılarında devleti, milli iradenin bir araya geldiği manevi bir birlik olarak görmektedir. Devlette hâkimiyet ve mesuliyet kavramlarını öne çıkaran Topçu, ahlâki bir devletin inşası için, vatandaşların da üzerlerine düşen ahlâki ödevleri yerine getirmeleri gerektiğini, ödevin haklardan önce geldiğini vurgulamıştır.

Topçu'nun demokrasi düşüncesi ise onun ne mutlak surette iyi ne de kötü olduğu yönündedir. Onun için demokrasi ancak bir geçiş rejimi olarak düşünülmelidir. Topçu'ya göre demokrasi bir ahlâk rejimi olması durumunda devlet ahlâki da sağlanabilir, aksi takdirde demokrasi kötülüğün ve belaların bizzat sebebi haline gelebilir. Demokrasi rejiminin teoride mutlak eşitlikten hareket etmesini eleştiren Topçu, gerçek hayatta insanların hiçbir zaman mutlak anlamda eşitliğin olamayacağını belirtmekte ve asıl olanın halk adına söz söyleyebilecek erdemliliğe sahip, fikri hür vicdanı hür ahlâkî şahsiyetler yetiştirmek olduğuna dikkat çekmiştir.

Topçu'nun demokrasi eleştirisinde göze çarpan önemli noktalardan biri Hakk'ın hâkimiyetidir. Burada Allah iradesine dayanmayan bir yönetimin eleştirisine rastlanılır. Demokraside halkın iradesi söz konusu olmasına rağmen belli bir zümrenin her zaman için daha etkin olması söz konusudur. Öte yandan demokratik rejimlerde ortaya çıkan partiler yoluyla insanlar arasında bir partizanlığın yayılma tehlikesinin olduğunu ve dolayısıyla bu partiler arasında menfaat çatışmalarının olabileceğine vurgu yapar. Oysaki Topçu'ya göre şahsi menfaatler değil, toplumsal menfaatler ön planda tutulmalıdır, aksi takdirde işin ehli olan kişilerin başa gelme durumları değil, çıkar ilişkilerine göre belirlenmiş kişilerin başa gelme durumu ortaya çıkacaktır. Kısacası Topçu'ya göre demokrasi rejimi asla mükemmel bir rejim tasavvuru değildir, ancak bir geçiş rejimi olabilir. Mükemmel bir yönetim ve devlet ise ancak ahlâk, fazilet ve mesuliyet anlayışıyla temellendirildiğinde mümkün olacaktır.

Nurettin Topçu bu fikirleriyle, Türk muhafazakârlığının yürüdüğü yolda önemli etkiler bırakmıştır. Onun, muhafazakârlara kendi köklerine dönmeleri gerektiği mesajı, devlet ve yönetim fikirlerinde de kendini belli etmektedir. Onun medeniyet tasavvuru, devlet ve demokrasi kavramlarına getirdiği özgün fikirlerinde kendini belli etmektedir. Ancak bu makalenin çerçevesinde şahsi bir eleştiri olarak, muhafazakârların geldiği noktanın bugünün şartlarında Nurettin Topçu'nun tam da eleştirdiği gibi olduğunu, dolayısıyla özüne dönme ve taklitçilikten uzak kalan bir muhafazakâr düşüncenin, özellikle 90'lar sonrası Türkiye'sinde zayıf düştüğünü ve bugün, kapitalizme eklenmiş, liberal, küresel hamleleri yakından takip eden bir muhafazakârlığın yaşandığını söyleyebiliriz. Bu durum, Topçu'nun fikirlerinin muhafazakâr cenah tarafından daha iyi anlayarak okumak gerekliliğini göstermektedir.

Kaynakça

- Akın, M. H., & Meşe, E., (2013). *Türkiye'de Muhafazakârlığa Nurettin Topçu'nun Eleştirel Katkısı*, Muhafazakâr Düşünce, Sayı: 37, ss:141-154.
- Bora, T. (2003). *Türk Sağının Üç Hali, Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, 3.Baskı, İstanbul, Birikim Yayınları.
- Doğan, N. (2011). *Türk Muhafazakârlığının Devlet Algısı: Nurettin Topçu Örneği*, Doğu-Batı, S:58 ss:213-228.
- Gündoğan, A. O. (2002). *Nurettin Topçu ve Sosyoloji, Sorgulanan Sosyoloji*, Haz. M. Çağatay Özdemir, 1. Baskı, Ankara: Eylül Yayınları, ss. 145-156.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, 1.Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Öğün, S.S. (1992). *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Özder, F., (2006). *1980 Sonrasında Türkiye'de Muhafazakâr Kimliğin Gelişimi ve Siyasal Partiler*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topçu, N., (2012). *İradenin Dâvası/Devlet ve Demokrasi*, 4.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N., (2013). *Yarınki Türkiye*, 9.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N., (2017a). *Türkiye'nin Maarif Davası*, 29.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N., (2017b). *Ahlak*, 10.Baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ünal, V., (2010). *Nurettin Topçu'nun Düşünce Sisteminde Devlet ve Demokrasi*, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 2010, C: 14, S: 2 ss: 469-485.